

Љубица СТАНКОВСКА
Скопје, МакедонијаЗА ЕТИМОЛОГИЈАТА НА НЕКОИ МАКЕДОНСКИ
ПОТАМОНИМИ

Во статијава ќе се осврнеме на етимологијата на некои имиња на реки во Македонија кои според нивното значење и морфолошката структура се вбројуваат меѓу најстарите хидронимски образувања на словенскиот јазичен ареал.

Белавица — река, десна притока на Црна → Вардар, долга 17 км, а извира од месноста Скината Бука на планината Нице, се вика и *Бела Вода*, *Бела Река* (Будимирци, Битолско). Со формата *Белџа* името на реката е запишано на географската карта на Република Македонија (Карта), од Цвиик и од Скок реката е запишана со името *Бела Вода* (Цвиик 1906, 338; Скок 1933, 195, а на топографската карта на Југославија се бележи како *Belar*. (Карта 1925).

Потамонимот *Белавица* е структурно-топонимска единица која потекнува од првобитната атрибутска синтагма **Белава (Вода)*. Атрибутот **Белава* од синтагмата **Белава (Вода)* е еднаков на формата за женски род *белава* од придавката *белав*. По елизијата на именката *вода*, адјективниот дел **Белава* од синтагмата **Белава (Вода)* се супстантивизирал со суфиксот *-ица*. Во семантички поглед потамонимот *Белавица* означува 'река со белава вода, вода која има бела, млечна боја' што се поклопува со географските карактеристики на месноста. Имено, во близината на изворот на реката *Белавица* се наоѓа врвот Бела Земја (1877 м), чиешто име покажува дека планинскиот масив од каде што извира и низ кој тече реката *Белавица* е составен од варовник.

Придавката *белав* е изведена со суфиксната морфема *-ав* од придавката *бел* 'кој има боја на снег, на млеко; прозрачен, чист' и претставува општословенска и прасловенска лексема: **bělъ* од ие. корен **bhē-*

‘светли, сјае’. Нејзиното значење е деминутивно, односно го изразува во намалена степен својството на придавката *бел*, т. е. означува ‘малку бел’. Во современиот македонски јазик придвките изведени од придавки со суфиксот *-ав* обично се јавуваат со различни проширувања: *белузлав, болнав, жолтеникав, жолтулав, зеленушкав, киселкав, лутникав, модрикав, сивкав, синкав, слабуњав, руменкав, црвенузлав, црникав, црнулав* (Конески 1995, 107-108). Сп. и хрв. *bjeljav* (Скок 1971, 152), буг. *Белава* ‘име на бела овца’ (БЕР 1971, 108).

Во месниот говор името на реката се изговара како *Белајца*, па оттаму е и формата *Белјца*, којашто е погрешно запишана на картата. Дијалектната форма на името на реката *Белајца* настанала со губењето на интервокалното *в*, така што вокалите *а* и *и* се нашле во непосреден допир со што се создале услови за формирање на дифтонгот *-aj-*: *Белавица* > *Белаица* > *Белајца*. Познато е дека во некои македонски дијалекти, во кој се вбројува и битолскиот, кога вокалите во непосреден допир се разнородни и кога вториот од нив е *и* се создава нагорен дифтонг, на пример: *волови* > *волои* > *волој*, *капавица* > *капаица* > *капајца* (Конески 1965, 46).

Потамонимското име *Бела Вода* претставува адјективна синтагма во која атрибутскиот дел е рамен на формата за женски род *бела* од придавката *бел*, а именскиот дел *Вода* е еднаков на апелативот *вода*. Во синтагматскиот состав *Бела Река*, кое е преосмислено од името *Бела Вода*, разликата се состои во тоа што именската компонента е изразена со апелативот *река*.

Бериш — река, десна притока на Провалија или Караташ → Орла → Брегалница → Вардар, долга 13 км (Малино, Светиниколско), а се вика и *Бериш-дерези, Бериш Дере* (Дуриданов 1975, 201). Од Цвиик името на реката е запишано како *Бериш-Дерези* (Цвиик 1906, 89), на топографската карта издадена во Виена името на реката е забележено како *Beriš dr.* (Карта 1914), а на топографската карта на Југославија се бележи како *Бериш* (Карта 1925).

Името на реката *Бериш* е посесивно елиптично образување кое е создадено со супстантивизација на придавката од постарата атрибутска синтагма **Бериш (Поток)* од која отпаднал именскиот член од синтагмата изразен со апелативот *поток*. Адјективната морфема **Бериш* од синтагмата **Бериш (Поток)* е образувана од личното име *Бериш* со придавскиот суфикс *-џ*, а исто така може да биде образувана и од личното име *Берих* со суфиксот *-јџ*. Бидејќи е познато дека придавските суфикси *-џ* и *-јџ* кога образуваат топоними од лични имиња се карактеризираат со

посесивното значење, можеме да констатираме дека во семантички поглед потамонимот *Бериш* означува 'поток кој му припаѓа на Бериш' или 'поток кој му припаѓа на Берих'.

Личното име *Бериш* е образувано со суфиксот *-иш*, а личното име *Берих* со суфиксот *-их* од хипокористичното име *Беро*. Ова име може да биде изведено од сложените имиња *Беривој*, *Берислав* со антропонимскиот суфиксо *-о*, а може да биде добиено и по пат на скратување од антропонимот *Берољуб*, *Берослав*. Морфемата *бери-* од антропонимите *Беривој*, *Берислав*, која е еднаква на императивот *бери*, и морфемата *беро-* (потекнуваат од глагола *врати*, *верж* 'бере'). Во антропонимскиот фонд на македонскиот јазик се посведочени сложените лични имиња *Беривој*, регистрирано во XI век, *Берислав*, од XIV век, *Берољуб*, *Берослав*, од XVI век, како и деривуваните личните имиња *Берај*, *Берак*, *Беран*, *Бердо*, *Бере*, *Берија*, *Берик*, *Берил*, *Берин*, *Бериша*, *Берко*, *Берло*, *Берно*, *Беро*, *Берто* (Станковска 1992, 38-39). Инаку, личното име *Бериш* е познато во бугарската антропонимија (Заимов 1988, 19).

Со суфиксот *-иш* во македонската антропонимија се образувани бројни лични имиња: *Белиш*, *Бориш*, *Браниш*, *Добриш*, *Драгиш*, *Љубиш*, *Малиш*, *Милиш*, *Мириш*, *Радиш*, *Славиш*, *Станиш*. Денес овој суфикс како деривациски елемент е слабо продуктивен, бидејќи неговата позиција во антропонимскиот систем била разнишана од полиморфемниот суфикс *-иша* кој се одликува со поголема продуктивност и фреквентност: *Белиша*, *Бориша*, *Владиша*, *Воиша*, *Дабииша*, *Малиша*, *Малкиша*, *Мелиша*, *Милиша*, *Моиша*, *Радиша*, *Ралиша*, *Родиша*, *Станиша*, *Храниша*. Во постариот период на нашиот антропонимски систем суфиксот *-их*, исто така, бил продуктивна деривациска морфема за што ни сведочат личните имиња *Желих*, запишано во писмените споменици од XIV век, *Хвалих*, зачувано во основата на ојконимот *Фалиша* < *Хвалиша* (Тетовско), како и личните имиња *Братихна*, *Веихна*, *Велихна*, *Радихна*, *Стаихна* кои се образувани со суфиксот *-на* од лични имиња на *-их*.

Во антропонимскиот систем на словенските јазици овие суфикси, исто така, се употребуваат за образување на лични имиња, сп. буг. *Бориш*, *Будиш*, *Видиш*, *Добриш*, *Малиш* (Заимов 1988), срп. *Бориш*, *Десиш*, *Радиш* (Грковиќ 1977), пол. *Borzysz*, *Chwalisz*, *Malisz*, *Prosisz*, *Stanisz* (Малец 1982, 88-89), чеш. *Chotiš*, *L'ubiš*, *Slaviš* (Свобода 1964, 151); хрв. *Vladih* што се наоѓа во основата на топонимот *Vladihovići*, пол. *Milich*, луж. *Budich*, чеш. *Hodich*, *Mstich*, **Velich* (Свобода 1964, 147), буг. *Братих*, *Велих*, *Мирих* (Заимов 1988).

Подоцнежните имиња на реката *Бериш Дера* и *Бериш-Дерези*, кои настанале во турска јазична средина, претставуваат хибридни образувања во кои првиот дел *Бериш* е од македонско потекло, односно е преземен

македонскиот потамоним **Бериш*, а вториот *Дере*, односно *Дереси* е од турско потекло, т.е. потекнува од тур. *dere* 'дол, поток, река', односно од *deresi* изведенка од *dere*.

Долгаш — река, десна притока на Црни Дрим (Долгаш, Дебарско). Името на реката од Цвиик е регистрирано како *Долгаш* (Цвиик 1906, 82), а од Пјанка е запишано како *Дългашка Река*, а се употребува и името *Елешка Река* (Пјанка 1970, 362).

Прозирно е дека во основата на потамонимот *Долгаш* се наоѓа придавката *долг*. Според тоа, ова потамонимиско име потекнува од првобитната синтагматска формација **Долги* (*Поток*). Атрибутскиот член **Долги*, кој е еднаков на определениот облик *долги*, стсл. *длѣгъни* од адјективот *долг*, по елизијата на хидрографскиот термин *поток*, се супстантивизирал со именскиот суфикс *-аш* кој има структурно-топонимиска функција. Деривациската постапка се одвивала по следниот пат: **Долги* (*Поток*) > **Долги* + *-аш* > *Долгаш*. Суфиксот *-аш* поретко се употребува како зборообразувачка морфема во образувањето на топонимите, сп. *Голаш*, *Клапашон* (Пјанка 1970, 269).

Во непосредната близина на реката се наоѓа селото *Долгаш*, чиешто име е преземено од името на реката *Долгаш*. Името на селото од месното население се изговара како *Дългаш*, а во говорот на соседните села се вика *Долгаш*. Откако името на реката *Долгаш* почнало да се употребува како име на селото, реката почнала да се вика според името на селото *Долгашка Река*. Тоа претставува сложено име во кое првиот член *Долгашка* е образуван со формата за женски род *-ска* од придавскиот суфикс *-ѝскѝ*, а вториот е рамен на апелативот *река*.

За етимологијата на името на селото В. Пјанка се изјаснил дека неговата основа е изведена од придавската основа *долг* и претпоставува дека тоа настанало поради тоа што »можеби долго било селото, или првобитно некоја нива или рид« (Пјанка 1970, 46-47).

Потамонимот *Елешка Река* е синтагматско име во кое адјективниот член *Елешка* е изведен од името на селото *Елевци* со придавската суфиксна форма за женски род *-ска*, а именскиот е изразен со апелативот *река*. Селото *Елевци* се наоѓа, исто така, во близината на реката, погоре од селото *Долгаш*.

Дошница — река, десна притока на Вардар, долга 40 км, извира под врвот Шарена Порта на планината Кожуф (Тиквешко). Во долниот нејзин тек, кај селото Дрен (Неготинско) се вика и *Дренска Река*, а во литературата се среќава и со името *Овојовица* (Дуриданов 1975, 120). На картата од Јаранов името на реката се бележи како *Дохница* (Јаранов

Карта), а на географската карта на Република Македонија е забележена како *Дошница* (Карта).

Потамонимот *Дошница* потекнува од постарата форма **Дождњница*, која е добиена од првобитната атрибуцка синтагма **Дождња (Река)*. Адјективниот член **Дождња* од синтагмата **Дождња (Река)* е образуван од апелативот *дожд* со придавскиот суфикс *-џнџ* во формата за женски род *-џна > -на*, кој се супстантивизирал со суфиксот *-ица* по елизијата на именката *река*. Семантичката вредност на потамонимот *Дошница* може да се изрази со значењето ‘река која е формирана од дожд, дождовна река’.

Апелативот *дожд* (сп. стсл. *дџждџ*) претставува општословенска лексема, сп. буг. *дџжд*, срп. *дажд*, хрв. *dažd*, словен. *dežd*, ст.чеш. *dešč*, чеш. *dešť*, слов. *dažd*, пол. *deszcz*, гор.луж. *děšć*, дол. луж. *de(j)šč*, рус. *дождџ* (Фасмер 1964, 521). Во нашите писмени споменици од апелативот *дџждџ* се среќаваат придавските форми *дџждеџнџ* и *дџждџнџ* ‘дождовен’, а глаголот е *дџждити* ‘врне’ (Десподова 1999, 106-107).

Денешниот облик на името на реката *Дошница* настанал од постарата форма **Дождњница* во која, по губењето на редуцираниот вокал од преден ред *џ*, се создала консонантската група *-ждн-*: **Дождњница > *Дождница*. Поради тешкотијата во изговорот, групата *-ждн-* се упростила со губење на гласот *д*, така што се добила формата **Дошница*. Потоа, формата **Дошница* се променила во *Дошница* под влијание на аналогитата, односно под аналошките дејствувања на топонимите од типот на *Голашница*, *Кушница* и слично.

Како потврда за употребата на апелативот *дожд* во нашата топонимија ќе го посочиме топонимот *Дошни Рит* — рид (Бесвина, Преспанско). Овој топоним е добиен од постарата форма **Дождџни Рит*, чијашто придавска компонентата е образувана од апелативот *дожд* со определена форма *-џни > -ни* од придавскиот суфикс *-џнџ* (Пјанка 1970, 356). Како што се гледа и во овој случај имаме упростување на консонантската група *-ждн-* со отпаѓање на консонантот *д*.

Идентично потамонимско име е и името на реката *Дошница* (Костурско, Грција), чијашто постара форма е *Дошница* (замената на консонантот *с > ш* е извршена под влијание на грчкиот јазик). Во Бугарија е позната реката *Дџждевица*, притока на Драговиштица (Кустендилско) (БЕР 1971, 454). Во полската хидронимија се среќава потамонимот *Dosznica* кое се смета за нејасно име, а можеби од прид. **džhъn-*, сп. пол. *dusznу* ‘загушлив’, каш. *děšno* (Фелешко 1977, 35).

Дрежница — река, десна притока на Маркова Река → Вардар, долга 12 км, извира од месноста Круша (Црвена Вода, Скопско). Од Цвирик

името на реката е запишано во обликот *Дресница* (Цвиик 1906, 90), а кај Трифуновски тоа е забележано со имињата: *Дрежница*, *Дрежнички Поток*, *Река Дрежничка* и *Дрежничка Река*, а на картата се бележи со формата *Дрешиница* (Трифунски 1958, 119, 166, 169).

Во основата на потамонимот *Дрежница* се крие фитонимскиот апелатив *дрезга* (сп. стсл. дрѣзга ‘шума’) (Скок 1936, 105; Дуриданов 1975, 94). Првобитната форма на потамонимот *Дрежница* била **Дрѣждѣница*, а оваа води потекло од постарото **Дрѣзгѣница*, којашто е структурно-топонимско образување добиено од некогашната атрибуциска синтагма **Дрѣждна < *Дрѣзгѣна (Река)*. Придавката **Дрѣждна < *Дрѣзгѣна* од синтагмата **Дрѣждна < *Дрѣзгѣна (Река)* се супстантивизирала со суфиксот *-ица* по елизијата на апелативот *река*. Адјективот **Дрѣждна < *Дрѣзгѣна* е образуван со формата за женски род *-ѣна* од придавскиот суфикс *-ѣнѣ* кој се карактеризира со односно-квалитативното значење. Во семантички поглед името на реката *Дрежница < *Дрѣждѣница < *Дрѣзгѣница* означува ‘река покрај која има дрезга, каде што расте дрезга’.

Ојконимот *Дрежница* (село во Скопско), кое е раселено во поново време, претставува метонимско име преземено од потамонимот *Дрежница*.

Фитонимскиот апелатив *дрезга* потекнува од прасл. **drežga*, односно од превојниот степен **drenǵi* образувано со суфиксот *-zg-* (Фасмер 1964, 546; Скок 1971, 434). Оваа лексема е општословенски збор кој или го задржал првобитното значење на ‘шума’ или се здобил со ново значење за име на растение: сп. мак. *дрезга (Sium latifolium)*, хрв. *drežga (Nasturium officinale)* (Скок 1971, 434), рус. *дрязг* ‘шума’ (Фасмер 1964, 546), буг. *дрезга* ‘дребна, густа шума’, пол. дијал. *drzeżg* ‘треска, иверка’, словач. *drežka* ‘треска, борина’ (БЕР 1971, 423-424). Сп. ги и топонимите: срп. *Дрежница*, *Дрезговица* (Павловиќ 1996, 109), словен. *Drežnica* (Безлај 1956, 155), пол. *Dreżnianka* (Фелешко 1977, 35), хрв. *Drežga*, глуж. *Drježdžany > Draždani* (= герм. *Dresden*) (Скок 1971, 434).

Сегашниот облик на името *Дрежница* од постарото **Дрѣждѣница < *Дрѣзгѣница* е резултат на замената на назалот ѣ со е, а консонантската група *-зг-*, која се нашла пред редуцираниот вокал од преден ред ѣ, се палатализирала во *-жд-*, а по губењето на редуцираниот вокал ѣ се создала групата *-ждн-*, која поради тешкотијата во нејзиниот изговор, се упростила со губење на гласот д во *-жн-*: **Дрѣзгѣница > *Дрѣждѣница > *Дреждѣница > Дрежница*.

Дрзава — река, десна притока на Крива Река → Пчиња → Вардар, долга 9 км, се вика и *Ругиначки Поток* (Ругинце, Кумановско). Од Цвиик

името на реката е забележено како *Ручиначки Поток* (Цвиик 1906, 67), а на топографската карта на Југославија е запишано како *Drzava* (Карта 1925).

Потамонимот *Држава* настанал со супстантивизација на придавката од постарата атрибуциска синтагма **Држава (Река)*. Атрибуциската компонента **Држава* од синтагмата **Држава (Река)* е еднаква на формата за женски род *држава* од исчезнатата придавка *дрзав* (Дуриданов 1975, 153). По отпаѓањето на апелативот *река* од синтагмата **Држава (Река)* придавската компонента **Држава* се супстантивизирала и продолжила да суштествува самостојно како елиптично име. Придавката *дрзав* е изведена со суфиксот *-ав* од придавка *дръЗъ* ‘дрзок, смел, решителен’, сп. стсл. *дръЗъ* (Десподова 1999, 105). Оваа придавка има општословенско и прасловенско потекло и во словенските јазици се употребува или самостојно, т.е. без суфиксна морфема, или проширено со суфиксна морфема, а обично тоа е морфемата *-зк*: мак. *дрзок*, хрв. *drzak*, срп. *дрзак*, буг. *дрзѝк* ‘смел’, рус. *дерзкий*, *дерзок*, словен. *drz*, ж.р. *drza*, чеш. *drzý*, словач. *drz*, стпол. *darski*, современо *dziarski* ‘брз, решителен’ (Скок 1971, 447–448; Фасмер 1964, 503). Во хрватскиот јазик, на пример, се среќаваат и придавки проширени со други суфиксни морфемии, сп. *drzovit*, *drzan*. Од придавката *дрз* е направен и глаголот во хрватскиот јазик *drzati*, во рускиот е *дерзати*, а во македонскиот глаголот е *дрзне*, *дрзнува*. Од изнесените значења што ги има придавката *дрз*, односно *дрзав*, може да се констатира дека семантичката вредност на потамонимот *Држава* се изразува со значењето ‘брза река’.

Топонимиски единици образувани со придавскиот суфикс *-ав* се среќаваат во топонимијата на словенскиот јазичен ареал, сп. чеш. *šřava* (Шрамек 1980, 549), укр. *Водава*, *Лядава*, *Ржава*, *Рудава*, *Тарнава* (Трубачев 1968, 49, 53).

Второто име на реката *Ручиначки Поток* е синтагма составена од придавската компонента *Ручиначки* изведена од името на селото *Ручинце* со суфиксот *-ска*, а именската компонента *Река* е рамна на апелативот *река*.

Жаба — река, лева притока на Црна → Вардар, долга 20 км, формирана е од реките Бела Вода и Раснаке (Дивјаци, Крушевско). Од К’нчов и на топографската на Југославија карта името на реката е забележено како *Жаба* (К’нчов 1911, 47; Карта 1925), во пописот на водите во Југославија е запишано во обликот *Жаја* (Попис 1924, 142), а кај Цвиик е *Заја* (Цвиик 1966, 88).

Потамонимот *Жаба* претставува елиптично име добиено со супстантивизација на придавката од постарата атрибуциска синтагма **Жаба*

(Река). Адјективот *Жаба од синтагмата *Жаба (Река) е образуван од зоонимскиот апелатив жаба со придавскиот суфикс -ѝ во формата за женски род -а кој се одликува со односно-квалитативното значење (Станковска 1997, 99). Семантичката информација на потамонимот Жаба е 'река во која има многу жаби'. Облиците на името Жаја и Заја (со замена на ж > з) ја допуштаат и помислата дека атрибутската компонента е образувана со придавскиот суфикс -јѝ во формата за женски род -ја: *Жабја (Река), но тогаш името би требало да биде *Жабља (Река) > *Жабља, сп. Годивле (Крушевско). Отсуството на епентетското л во потамонимот Жаба е причината што ние се определивме за придавско образување со суфиксот -ѝ. И. Дуриданов го предлага суфиксот -ѝја (Дуриданов 1975, 209). Со овој суфикс е образуван хидронимот Турѝја, лева притока на Струмица → Струма, што значи дека ако се земе предвид овој суфикс, тогаш името би треба да гласи *Жабѝја.

Во македонската топонимија, на пример, од зоонимиот жаба е изведена и основата на потамонимските имиња Жабина Река — река, десна притока на Тополка → Вардар (Долно Јаболчишта, Велешко) (Манасковиќ 1963, 127) и *Жабѝца — река, десна притока на Серменлидере → Вардар (Негорци, Гевгелиско) (Дуриданов 1975, 275), а во топонимијата на другите словенски јазици тој често се употребува при образувањето на топонимите, сп. буг. Жаби дол, Жабљак, Жабљано (БЕР 1971, 52), срп. Жапско, Жапска река (Павловиќ 1994, 58), пол. Żabie rów (Фелешко 1977, 142), хрв. Žabnjak, Žabnjača (Дуриданов 1958, 349), чеш. Žabčice, Žabeň, Žabínek (Шпрамек 1980, 805), словен. Žabnica, длуж. Žabina gora, укр. Жаб'янка, брус. Жабінка, рус. Жабовка (Шмилауер 1970, 200).

Живуша — река, десна притока на Крива Река → Пчиња → Вардар, долга 11 км, а извира од Средно Брдо (Јачинце, Кумановско). Од Хаѝи-Васиљевиќ и на топографската карта на Југославија името на реката е запишано како Живуша (Хаѝи-Васиљевиќ 1909, 15; Карта 1925). Од Дуриданов за оваа река е посочено и името Глибоки Дол (Дуриданов 1975, 154).

Потамонимот Живуша настанал од некогашната атрибутска синтагма *Живуша (Река). Придавската компонента *Живуша од синтагмата *Живуша (Река), по елизијата на именката река, се супстантивизирала и продолжила да суштествува во облик на елипса. Во нејзината основа се крие личното име Живух. Имено, атрибутот *Живуша е образуван од личното име Живух со придавскиот суфикс -јѝ во формата за женски род -ја. Се разбира дека може да се допушти и можноста во неговата основа да се наоѓа личното име Живуш, но тогаш тој ќе биде образуван со придавскиот суфикс -ѝ, односно со неговата палатална варијанта -ѝ во формата за женски род -а.

Личните имиња *Живух* и *Живуш* се изведени од хипокористичното име *Живо* со антропонимските суфикси *-ух*, односно *-уш*. Личното име *Живо* настанало по пат на скратување од сложените имиња од типот на *Живомир*, *Живорад*, *Живослав* во кои морфемата *живо-* потекнува од придавката *жив*.

Суфиксот *-ух* е непродуктивна деривациска морфема која одамна исчезнала од антропонимскиот систем на македонскиот јазик. Лични имиња образувани со суфиксот *-ух* се сочувани во ојконимските единици или во некои деривувани лични имиња. Така, личните имиња *Битух*, *Видух*, *Радостух* се кријат во основата на ојконимите *Битуша*, *Видуша*, *Роостуша* (села во Гостиварско) (Станковска 1983, 68–69), а личните имиња *Малухна*, *Мелухна*, кои се образувани со суфиксот *-на*, потврдуваат за суштествувањето на хипокористичните форми *Малух* и *Мелух* (Станковска 1992, 174, 180). Дека овој суфикс бил продуктивна антропонимска зборообразувачка морфема сведочат и личните имиња што се среќаваат во антропонимскиот фонд на другите словенски јазици: буг. *Белух*, *Радух*, *Тотух* (Заимов 1988), срп. *Белух* во основата на топонимот *Белуха* (Џоговиќ 1983, 308), хрв. *Kaduh* (Шимундиќ 1985, 72), луж. *Lubuch*, пол. *Boruch*, *Raduch*, рус. *Dědуч*, *Pjatuch*, чеш. **Bytúch*, *Mílúch* (Свобода 1964, 148).

Лични имиња образувани со суфиксот *-уш* се познати во антропонимијата на словенските јазици, сп. срп. *Братуш*, *Војуш*, *Дајдуш*, *Драгуш*, *Јануш* (Грковиќ 1977), буг. *Мируш*, *Неделуш*, *Палуш*, *Ралуш*, *Станкуш* (Заимов 1988), пол. *Borusz*, *Bratusz*, *Dobrusz*, *Jarusz*, *Pakusz* (Малец 1982, 92). Во нашата антропонимија суфиксот *-уш* е продуктивна деривациска морфема и со него се образувани бројни хипокористици како од словенско: *Боруш*, *Ботуш*, *Брануш*, *Владуш*, *Влчуш*, *Војтуш*, *Добруш*, *Драгуш*, *Љубуш*, *Малуш*, *Милуш*, *Негуш*, *Розуш*, така и од несловенско потекло: *Генуш*, *Гинуш*, *Дануш*, *Едуш*, *Маруш*, *Матуш*, *Метуш*, *Минуш*, *Никуш*, *Пантуш*, *Пенуш*, *Петруш*, *Сандуш* (Станковска 1992).

Изнесеново толкување на етимологијата на потамонимот *Живуша* го побива досегашното мислење искажано од И. Дуриданов кој основата на потамонимот ја изведува директно од адјективот *жив* (Дуриданов 1975, 154).

Метлушница — река, десна притока на Црна → Вардар, долга 6 км, а извира од месноста Бука (Трновци, Прилепско). Со името *Метлушница* реката се бележи на топографската карта на Југославија (Карта 1925).

Потамонимот *Метлушница* е структурно-топонимско образување кое е произведено од постарата атрибуциска синтагма **Метлушна* <

**Метлушња (Река)*. Адјективниот дел **Метлушна* < **Метлушња* од синтагмата **Метлушна* < **Метлушња (Река)* е образуван од фитонимскиот апелатив **метлук* ‘вид билка што расте на влажни места’ со придавскиот суфикс -*њн*, односно со формата за женски род -*ња* > -*на*. За фитонимот **метлук* кај Дуриданов е предложен обликот **metlucha* (Дуриданов 1975, 211). По елизијата на именката *река* од синтагмата **Метлушна* < **Метлушња (Река)*, атрибутот **Метлушна* < **Метлишња* се супстантивизирал со суфиксот -*ица*. Консонантот *x* од апелативот **метлук*, кој се нашол пред редуцираниот вокал од преден ред *ь*, се палатализирал во *ш*. На српското јазично подрачје се среќава хидронимот *Rerušnica* во чијашто основа се крие фитонимот *reruŃ* ‘коров што расте на влажни места’ (Вуичиќ 1982, 141).

Апелативот **метлук* е образуван со архаичниот суфикс -*ук* < -*ухъ* од фитонимот *метла* (*Arthemisia annua*). Лексемата *метла* е општословенски збор кој потекнува од прасл. **metъla* (Трубачев 1993, 123). Со суфиксот -*ук* е образуван и фитонимот *лопук* < *лопув* ‘вид даб’, како и лексичките единици: *пастук* > *пастув*, *кожук* > *кожув*, *коњук* ‘човек кој чува коњи’, проширено со -*јар* е *коњушар*. Во дијалектната фитонимиска лексика на македонската јазична територија суфиксот -*ук* се јавува и проширен со -*ја* < **-ја*, а потоа и со -*ка*, така што се добиле суфиксите -*уша* и -*ушка*, сп. *благушка*, *бобушка*, *глогушка*, *кајкушка*, *коскоруша*, *кркуша*, *кркушка*, *магарушка*, *оскоруша*, *планушка*, *трнушка*, *цремуша*, *црмуша* (Киш 1996, 228–230). Во другите словенски јазици се среќава апелативот *метлук* со други значења: словин. *metluk* ‘пеперутка’, рус. дијал. *мятлук* ‘исто’, *метлухи* (мн.) ‘црви кои сепојавуваат во мозокот на овците’ (Трубачев 1993, 133), а се јавува и полиморфемниот суфикс -*уха*, сп. чеш. *mitlucha*, *dretucha*, *tožucha*, буг. *горуха*, рус. *жеруха* (Мошински 1997, 186, 188).

Во атарот на селото Трновци е позната ридната месност *Метушница*, која е богата со пасиште и шума, чиешто име е метонимско, односно оронимското име *Метушница* < **Метлушница* е преземено од името на реката *Метлушница* што тече во неговата непосредна близина.

Попурица — река, десна притока на Рибница → Брегалница → Вардар, долга 7 км, а извира под врвот Штрби Врх (1287 м) (Вратиславци, Делчевско) (Дуриданов 1975, 170).

При објаснувањето на етимологијата на името на реката *Попурица*, И. Дуриданов основата на потамонимот ја изведува од апелативот *попур* и го смета за лексичка варијанта на апелативот *папур*, а за споредба го наведува буг. апелатив *папур* ‘трска, рогоз, пченка’. За нас ова толкување на потамонимот *Попурица* е неприфатливо.

Според нашето мислење, во основата на името на реката *Попурица* лежи глаголот *попури* ‘испарува, чади’. Инаку, потамонимиското име *Попурица* е создадено од постарата форма **Попуривица*, којашто е добиена од првобитната атрибуциска синтагма **Попурива (Вода, Река)*, чијашто придавка е образувана со суфиксот *-ив* во формата за женски род *-ива*. По отпаѓањето на именскиот член од синтагмата **Попурива (Вода, Река)*, адјективот **Попурива* се супстантивизирал со суфиксот *-ица*. Од семантички аспект, името на реката *Попурица* има значење на ‘вода, река што испарува, што чади’.

Во современиот македонски јазик се употребува глаголот *пури* со значењето ‘испарува, чури’ (РМЈ 1965, 590), сп. и хрв. *puriti, popuriti* и срп. *пурити, попурити* (Скок 1973, 81). Исчезнатиот глагол *попури* ‘испарува, чури’ е изведен од глаголот *пури* со префиксот *по-* кој послужил за засилување на значењето на основниот глагол. Глаголот *пури* ‘испарува, чури’ потекнува од прасл. корен **pur-* ‘пржи, пече’, а тој е од ие. корен **reijōr* ‘оган’: **pour-* (Скок 1973, 81).

Сегашниот облик на името на реката *Попурица* се добил од постариот **Попуривица* со губење на гласот *в* во интервокална позиција, а потоа со асимилација на еднородните вокалите *ии > п > и*: **Попуривица > *Попуриица > *Попурница > Попурица*.

Простица — река, десна притока на Тополка → Вардар, долга 8 км, а извира од месноста Шилегарник на планината Бабуна (Мелница, Велешко). Од Дуриданов името на реката е регистрирано како *Просничка Река* и со името **Просница* (Дуриданов 1975, 102). Во обликот *Простица* името на реката е посведочено во Душановата грамота за манастирот Трескавец од 1343–1344 година каде е запишано: ...и вѣѣкмлюще <вѣсоу> Светоу Барвароу, и впирающе на Простицоу, и слазеце до рѣкоу до биыстрьскаго синора..., како и во Душановата грамота за истиот манастир од 1344–1345 година каде стои: ...и Светоу Барвароу, ѿслазеце на Боутоу Брьхъ по хрѣдоу до Простице и долоу на рѣкоу ѿ Согле... (Мошин 1981, 120, 145). Старото име на реката *Простица* е сочувано во микротопонимот *Просница* — ниви во атарот на селото Мелница што се лоцирани во близината на реката. Промената на стариот облик на името *Простица* во *Просница*, односно промената на групата *-ст-* > *-сн-*, се случила под влијание на топонимите од типот на *Врбница, Мелница*.

Потамонимиското име *Простица* е добиено од некогашната придавска синтагма **Проста (Река)*, чијшто атрибут е еднаков на формата за женски род *проста* од придавката *прост* (сп. стсл. *простъ* ‘едноставен, прав; плиток, рамен’). Придавката **Проста* од синтагмата **Проста*

(*Река*), по отпаѓањето на именката *река*, се супстантивизирала со суфиксот *-ица*. Во семантички поглед името на реката *Простица* означува ‘плитка и рамна, права река’.

Придавката *прост* е општословенска лексема: хрв. *prost*, срп. *прост*, буг. *прост* ‘прост, прав’, рус. *простой* ‘прост, обичен, едноставен’, струс. *простъ* ‘прав, непосреден, откриен, слободен, прост’, укр. *простий*, брус. *простю*, словен. *prost* ‘непринуден, слободен, обичен’, чеш. *prostý* ‘прост, прав’, пол., глуж. *prost*, длуч. *přosty*, а води потекло од прасл. придавка **prostъ* ‘прост, едноставен, слободен; плиток, рамен’ (Фасмер 1971, 380). Сп. ги хидронимите: чеш. *Prosty*, чијашто основа се изведува од прид. *prostý* ‘прав, плиток’ (Шрамеќ 1980, 310–311), словен. *Proscia*, *Prostica* (Безлај 1961, 123), како и географските апелативи: чеш.-словач. *prostina* ‘рамнина’ (Малко 1974, 53), укр. *prostka* ‘препливање, канал што поврзува два водни објекта’ од **prostyj (kanał)*, рус. *прост* ‘прав, плитко препливање меѓу реки’, пол. дијал. *prostynia* ‘прав пат’, брус. *Проц*, *Процанка* (Јурковски 1971, 33).

Денес старото име на реката *Простица* е заборавено и е заменето со поновото, секундарно име *Просничка Река* кое претставува сложено име составено од адјективот *Просничка*, изведен од микропонимот *Просница* со формата за женски род *-ска* од придавскиот суфикс *-ъскъ*, и од именскиот член *Река* кој е еднаков на апелативот *река*.

И. Дуриданов, тргнувајќи од формата **Просница*, основата на името на реката ја изведува од фитонимот *просо* (*Panicum miliaceum*) (Дуриданов 1975, 102).

Сира — река, лева притока на Блато → Црна → Вардар, долга 24 км, се вика и *Галичанска Река* и *Беравица* (Галичани, Прилепско). На топографската карта издадена во Виена името на реката се бележи како *Beravica* (Карта 1914), во пописот на водите во Југославија е запишано како *Sira* — *Galičanska r.* (Попис 1924, 142), а кај Цвиик е *Беравица* (Цвиик 1906, 65, 89).

Потамонимот *Сира* е елиптично образување добиено со супстантивизација на атрибутот од некогашната адјективна синтагма **Сира (Река)*, чијшто именски член, кој е изразен со апелативот *река*, отпаднал од синтагмата поради неговата неизразност во јазичната комуникација. Атрибутот **Сира* од составот **Сира (Река)* е еднаков на формата за женски род *сира* од придавката *сир* од стсл. *съръ* со првобитното значење ‘несушен, свеж, влажен, мокар’, којашто води потекло од прасл. **syrъ* ‘влажен, мокар’ (Дуриданов 1975, 218).

Придаката *сир* (сп. стсл. *сыръ* ‘несушен, свеж, влажен, мокар’), којашто потекнува од прасл. **syrъ* ‘мокар, влажен’, а тоа води потекло од ие. придавка **sūros* ‘кисел, солен’, е позната во апелативната лексика на словенските јазици во кои се употребува самостојно или проширена со суфиксот *-ов*, сп. мак. *сиров* ‘пресен, несушен, суров’, хрв. *sirov* ‘пресен, неварен, несув’, срп. *сиров* ‘исто’, рус. *сырой* ‘сиров, влажен’, укр. *сирый*, брус. *сыры*, словен. *sirov* ‘сиров, неварен; влажен’, чеш. *syřý* ‘сиров; влажен, ладен’, луж. *syry* (Фасмер 1971, 819; Скок 1973, 242). Сп. во стсл. *сыро мѣсо*, *кожа сыра* (Миклошич 1963, 968).

На македонската јазична територија од придавката *сир* се изведени и други топонимски единици: *Сирана* — река (Смилјанци, Радовишко), *Сирница* — рид (Иловица, Струмичко), *Сирачица* — планинско место (Велестово, Охридско). Сп. ги потамонимите: словен. *Sirotko* настанат со топонимизација на апелативот *сиротка* ‘водата од сирењето, сирутка’, за кое Безлај вели дека основата на името на реката е необична, а можеби е дадено според бојата на водата (Безлај 1961, 184), укр. *Сырень* (Трубачев 1968, 42), срп. *Сирове локве* (Вуичиќ 1982, 114).

Називот *Галичанска Река* се однесува, главно, на делот од реката кој поминува низ атарот на селото Галичани што е лоцирано во близината на реката. Потамонимското име *Галичанска Река* е сложено име со-сатвено од адјективната компонента *Галичанска*, кој е изведен од името на селото *Галичани* со придавската форма за женски род *-ска*, и од именската *Река* еднаква на апелативот *река*.

Основата на потамонимското име *Беравица* И. Дуриданов ја изведува од ие. корен **bher-* ‘сјаен, светол, светлосмеј’ (Дуриданов 1975, 219).

Сируља — река, десна притока на Коселска Река → Охридско Езеро (Сируља, Охридско). Од Цвиик името на реката е запишано со примарното име *Сируља*, а во зграда го дава и името на реката *Даљан* (Цвиик 1906, 82). Во атарот на селото Вапила реката се вика *Сирулска Река* (Пјанка 1970, 440).

Потамонимското име *Сируља* е елиптично хидронимско образување со посесивно значење. Тоа потекнува од првобитната атрибуциска синтагма **Сируља (Река)* во која адјективот е образуван од личното име *Сирул* со придавскиот суфикс *-јъ* во формата за женски род *-ја* кој се одликува со посесивната функција. Притоа, консонантот *ј* од суфиксот *-јъ* извршил јотување на претходниот глас *л* во *љ*. Именскиот член од синтагмата **Сируља (Река)*, кој е претставен со хидрографскиот апелатив *река*, отпаднал како непотребен елемент во јазичната комуникација, а адјективот **Сируља* се супстантивизирал и продолжил да суштествува во форма на елиптично име.

Личното име *Сирул* е старо и исчезнато словенско име кое е образувано со антропонимскиот суфикс *-ул* од хипокористикот *Сиро*. Во нашиот антропонимски фонд личното име *Сиро* е регистрирано во писмени документи од XV век. Овој хипокористик може да е образуван по пат на скратување од сложените антропоними од типот на *Сирослав* во кои морфемата *сиро-* е изведена од придавка *sirъ* ‘лишен’. Во антропонимијата на полскиот јазик се познати личните имиња *Sirobqđ*, *Sirostlaw* (Малец 1971, 112). Личното име *Сиро* може да се изведе и од антропонимот *Сиромав*, како и од несловенското лично име *Сирафим*, варијанта на *Серафим* < хеб. *S’ērāfīm* ‘шестокрилен ангел, ангел од највисок ред’. Од хипокористикот *Сиро* во македонската антропонимија се деривувани и други лични имиња: *Сирак*, *Сирач*, *Сире*, *Сирин*, *Сирко*, *Сирота* (Станковска 1992, 252–253), а соодветни хипокористични форми се среќаваат и во антропонимијата на другите словенски јазици: пол. *Sira*, **Sirak*, **Sirch*, *Siro*, *Siroch*, **Sirosz*, **Siroł*, *Sirota* (Малец 1982, 74), рус. *Сирота* (Веселовски 1974, 287), хрв. *Sirak*, *Sirica*, *Sironja* (Шимундиќ 1985, 88).

Скупица — река, притока на Крива Река → Пчиња → Вардар, се вика и *Бабин Дол* (Дуриданов 1975, 142). Името на реката е регистрирано во житието на Јоаким Осоговски во препис од XVI-XVII век каде е запишано: ...при рѣцѣ глѣмѣи Скоупице ... иже обывиѣ зовѣт се призва-ниѣмъ Бѣбинѣ долѣ. (Иванов 1970, 408).

Потамонимот *Скупица* потекнува од некогашната атрибуциска синтагма **Скупа (Река)*. Атрибутот **Скупа* од синтагмата **Скупа (Река)* е рамен на формата за женски род *скупа* од придавката *скуп* < стсл. *скѣпъ* од прасл. **skorъ* ‘скржав, скуден, незначителен’. Семантичката информација на името на реката *Скупица* е ‘река што има малку вода, река оскудна, сиромашна со вода’. По елизијата на именката *река* од синтагмата **Скупа (Река)*, атрибутот **Скупа* се супстантивизирал со суфиксот *-ица*. Сп. го словенечкиот потамоним *Скопица*, чијашто основа е од словен. придавка *skop* < прасл. **skorъ* ‘скржав, тврд’ (Безлај 1961, 186).

Потамонимското име *Бабин Дол* е адјективна синтагма во која првиот член *Бабин* е изведен од апелативот *баба* со посесивниот суфикс *-ин*, а вториот член е изразен со хидрографскиот апелатив *дол*.

**Слопница* — река, десна притока на Вардар, долга 7,5 км, се вика и *Шљопиначка Река* (Алчак, Шљопинци, Гевгелиско) (Дуриданов 1975, 278). Од Цвиик името на реката е запишано како *Шљопиначка Река* (Цвиик 1906, 344). Денес селата Алчак и Шљопинци се наоѓаат во Грција.

Потамонимот *Слопница < *Слопњница е произведен од некогашната синтагматска формација *Слопна < *Слопња (Река), чијашто придавка е образувана со придавскиот суфикс -џн во формата за женски род -џна > -на. Во нејзината основа се наоѓа исчезнатиот апелатив *слон* ‘вода која прескака (значи преминува на нешто), водоскок, водопад’. Во семантички поглед името на реката *Слопница означува ‘река која има водоскоци, водопади’. Атрибутот *Слопна од синтагмата *Слопна < *Слопња (Река), по испуштањето на именката *река*, се супстантивизирал со суфиксот -ица. Сп. срп. *Слопови* — поток, д. пр. на Колубара (Павловиќ 1996, 300), словен. *Slopanka* — река, пр. на Вишњица, *Slop* — поток, ојконимите *Slopno* и *Slopnik* (Безлај, 1961, 195), пол. *Słopna* од **slopъ* кое се објаснува само со значењето ‘стапица, замка, клопка’ (Борек 1968, 217), *Słopica*, *Słopnica* (Ригер 1975, 145), чеш. *Slopné* < прид. *slopъna* од *slopъ* ‘стапица, клопка; валавица’ (Шрадек 1980, 464).

Кога го објаснува потеклото на основата на хидронимите *Slopanka*, *Slop*, *Slopno*, *Slopnik*, Безлај ја доведува во врска со апелативот **slopъ* ‘замка, стапица’, но притоа го наведува и мислењето на Шмилауер кој за потеклото на чеш. глагол *slopati*, словач. *slopai* ‘струга, удира, пие’ смета на некоја посебна основа **slъp-* со значење на ‘прска, распрскува, бликнува’ (Безлај, 1961, 195). Во старословенскиот јазик е регистриран глаголот *слъпати* ‘прска, распрскува, бликнува’, *воды съпаящия* (Миклошич 1963, 861). Имајќи го предвид сето изнесено, можеме да констатираме дека исчезнатиот апелатив *слон* ‘вода која прескака (значи преминува на нешто), водоскок, водопад’ е девербативна именка изведена од општо-словенската и прасловенска база **slъp-*, односно потекнува од прасл. именка **slъpъ* и претставува превоеен степен од **slopъ* ‘водопад, бран (речен, морски)’. Прасл. именка **slopъ* води потекло од ие. корен **sel-* ‘скока’, во превој **sol-*, проширен со формантот *p* (Скок 1973, 279). Од прасл. **slopъ* потекнува и апелативот *слап*, но тој настанал според законот на ликвидната метатеза. Во современиот македонски јазик апелативот *слап* има значење на ‘речен бран’ (РМЈ 1966), а во хрватскиот и српскиот јазик *slap/слап* означува ‘водопад, скокалец, голем морски бран’, сп. го хидронимот *Slapnica* (Скок 1973, 279).

Потамонимот *Шљопиначка Река* поново потамонимско образување, а претставува сложено име во кое придавскиот член *Шљопиначка* е изведена од ојконимот *Шљопинци* со формата за женски род -ска од придавскиот суфикс -џскъ, а именскиот член е изразен со апелативот *река*. Првобитното име на селото *Шљопинци* било *Слопница* кое е преземено од името на реката *Слопница. Во обликот *Слопница* името на селото е забележено од Фасмер: *Σλόπνιτσα* (Фасмер 1941, 201).

Смесница — река, десна притока на Вардар, долга 32 км, извира од Мокра Планина на височина од 2100 м (Смесница, Скопско), се вика и *Тисовица* или *Тисојца* и *Кадина Река*. На топографската карата издадена во Виена името на реката се бележи како *Smesica* (Карта 1914), од Цвиик е запишано како *Кадина Река* или *Смесница* (Цвиик 1906, 88, 134), од К'нчов името на реката е забележено како *Тисовица* (К'нчов 1911, 76), кај Трифуноски се употребува името *Кадина Река* (Трифуноски 1952, 7), а на географската карта на Република Македонија се бележи како *Кадина Р.* (Карта).

Постарата форма на потамонимот *Смесница* била **Смешница*. Ова потамонимско име претставува структурно-топонимско образување кое потекнува од првобитната синтагматска формација **Смешња (Вода)*. Придавската морфема **Смешња* од синтагмата **Смешња (Вода)*, по елизијата на именката *вода*, се супстантивизирала со суфиксот *-ица*. Атрибутот **Смешња* е образуван со придавскиот суфикс *-ѝн* во формата за женски род *-ѝна > -на* од глаголот *смеша* му 'соединиим, измешама две или повеќе работи во едно' (Станковска 1995, 275), сп. словен. *Smešnik* (Чоп 1981, 33). Со името **Смешница* најпрвин било означено местото каде што се соединувала, се мешала водата од двете реки *Кадина Река* и *Вардар*, односно местото каде се влива притоката *Кадина Река* во *Вардар*, а потоа тоа име се проширило и на долниот тек на реката. Потоа, со хидронимското име **Смешница* се нарекло селото што се наоѓа на левата страна на реката, недалеку од нејзината утока во реката Вардар. Неговото име за првпат е забележено во турскиот опширен пописен дефтер за Скопскиот вилает од 1452-1453 година каде што е запишано во обликот *Смешница* (Соколки 1976, 248). Името на селото *Смешница* е метонимско и е преземено од потамонимот **Смешница*.

Современиот облик на потамонимот и на ојконимот *Смесница* настапил со промена на консонантот *ш* во *с* во албанска јазична средина, под влијание на албанскиот јазик, бидејќи денес во селото живее доселено албанско население, а за континуитетот меѓу иселеното македонско и доселеното албанско население, покрај името на реката и на селото, сведочат и други топографски имиња во атарот на селото како што се: *Змијова Нива*, *Ограде*, *Тисавич* и други.

И. Дуриданов, при објаснувањето на некогашното име на *Кадина Река* — *Смесница*, поаѓа од денешните форми на името на селото *Смесница* или *Смесица* и ги поврзува со буг. дијал. апелатив *смесе* 'место, село каде што се соединуваат две реки' (Дуриданов 1975, 96).

Потамонимското име *Тисовица* е добиено од постарата адјективна синтагма **Тисова (Река)*. Придавскиот член **Тисова* од синтагмата

**Тисова (Река)* е образуван од фитонимскиот апелатив *тис(а)* со суфиксот *-ов* во формата за женски род *-ова*. По елизијата на именскиот член од синтагмата изразен со именката *река*, атрибутот **Тисова* се супстантивизирал со суфиксот *-ица* (Станковска 1995, 297).

Фитонимот *тиса (Taxus baccata)* е иглолисно постојано зелено дрво кое најчесто расте во букова шума. Лексемата *тиса* е општословенски и прасловенски збор, сп. срп. *тис* и *тиса*, хрв. *tis* и *tisa*, словен. *tis*, рус. *тис*, чеш. *tis*, пол. *cis*, а во прасл. е **tisъ*. Во старословенскиот јазик биле познати двете форми: *тисъ* и *тиса*, како и колективната именка *тисниѣ*, а придавката е *тисовъ* (Миклошич 1963, 990). Појавата на различниот род на фитонимот, односно лексемата од машки род *тисъ* е наспрема *бор*, *храст*, а од женски род *тиса* е наспрема *бука*, *липа*. Ојконимот *Тисовица* (село во Скопско) е метонимско име пренесено од постарото потамонимско име *Тисовица*. Сп. срп. хидр. *Тисовица* (Павловиќ 1996, 320), пол. *Cisownica* (Фелешко 1977, 29).

Од изнесеното може да се заклучи дека со името *Тисовица* реката се именува во горниот тек, односно од селото Тисовица до изворот, а со името *Смесница* во нејзиниот долен тек. Денес реката се именува само како *Кадина Река*.

Постарата форма на потамонимот *Кадина Река* е **Кадијина Река*. Тоа претставува сложено име составено од придавскиот член **Кадијина*, кој е образуван од апелативот *кадија* со посесивниот придавски суфикс *-ин* во формата за женски род *-ина*, и од именскиот член *Река* рамен на хидрографскиот апелатив *река*. Лексемата *кадија* потекнува од тур. *kadı* ‘судија’.

Сотка — река, лева притока на Пештерица → Стара Река → Прилепница → Заполжница → Блато → Црна → Вардар, долга 3 км, а извира под врвот Баба (1334 м) (Ореовец, Прилепско).

Во својата студија за топономијата во областа меѓу Прилеп и Кајмакчалан П. Скок како особено значајно хидрографско име го забележал потамонимот *Сотка* што се наоѓа под Баба, меѓу станиците Плетвар и Козјак, поток со водопад кој доаѓа од тесното седло што се вика Голема Улица. Во врска со неговото потекло Скок го искажал мислењето дека името *Сотка* секако е во врска со глаголот *сѣтѣкнѣти* (Миклошич 1963, 961), а неговото значење би било ‘состав, слив’ (Скок 1933, 198).

Подоцна М. Павловиќ, сакајќи попрецизно да го опрдели значењето на потамонимот *Сотка*, констатира дека значењето не е ‘состав, слив’ како што смета Скок, бидејќи не се однесува на местото каде што се составува потокот со реката, туку се однесува на самиот поток и има значење ‘(вода) составница’, т.е. ‘притока’ (Павловиќ 1965, 78).

При разгледувањето на потамонимот *Сотка*, И. Дуриданов го поддржува мислењето изнесено од Скок и неговото потекло го доведува во врска со глагол **сџтџкнџти** што значи ‘се состанува, се спојува’, а притоа го реконструира облик на името како **Sџ-tџka* (Дуриданов 1975, 216).

Ослонувајќи се на претходно искажаните мислења, можеме да констатираме дека името на реката *Сотка* е создадено со топонимизација на хидрографскиот термин *сотка* ‘место каде што се допираат, каде што се спојуваат две или повеќе реки, состав на реки’. Хидрографскиот апелатив *сотка* значења ‘состав, спој’, а претставува девербативна именка во врска со глагол **сџтџкнџти** ‘се спојува, се допира, се сретнува’. Тоа значи дека со името *Сотка* најпрвин се именувало местото каде што се сретнува, се спојува притоката *Сотка* со реката во која се влива, односно со реката Пештерица, а потоа тоа се проширило како име на реката, сп. *Смешница*. Апелативот *сотка* настанал со губење на редуцираниот вокал џ од заден ред пред отворен слог и со вокализација на џ во *o* пред затворен слог. Глаголот **сџтџкнџти** е префиксно образување со префиксот **сџ-** од глаголот **тџкнџти** што значи ‘допре’, а потекнува од прасл. **tџk-*, кое води потекло од ие. корен **steu-* ‘удира, тепа, чука, избива’. Во словенските јазици *s* отпаднало и е надоместено со разни други префикси, сп. во хрватскиот и српскиот јазик од *tџk > tk* се изведени девербативните именки *priika* ‘точка’, *otka* (ж.р.) ‘справа за чиштење на плугот’, *potka* ‘кавга, судир, бој’, *zaiika* ‘предизвикување’ (Скок 1973, 429-430). Во македонските писмени споменици глаголот **сџтџкнџти** е посведочен со значењето ‘се затвори, стигне, достигне’, а глаголот **тџкнџти** со значењето ‘допре’ (Десподова 1999, 456, 484).

Стропница — река, лева притока на Бистрица, а истекува од Костурското Езеро (Дупјак, Костурско, Грција). Од К’нчов името на реката погрешно е запишано како *Стролица* (К’нчов 1911, 66).

Потамонимиското име *Стропница* претставува секундарна структурно-топонимиска единица, којашто е добиена од некогашната синтагматска формација **Стропна* < **Стропџна* (*Река*). Атрибутот **Стропна* од синтагмата **Стропна* < **Стропџна* (*Река*) е образуван од апелативот *струп* ‘грета, свод’ со суфиксот *-џнџ* во формата за женски род *-џна* > *-на*. По елизијата на именскиот член од синтагмата изразен со апелативот *река*, атрибутот **Стропна* < **Стропџна* се супстантивизирал со суфиксот *-ица*.

Во старословенскиот јазик лексемата **струпџ** значи ‘покрив’. Со истото значење овој апелатив е потврден и во македонските писмени споменици: **струпџ** (Десподова 1999, 435). Меѓутоа, првобитното значење на

апелативот *стропъ* било ‘греда, свод (обично на мостови, цркви, храмови)’. Сп. го грч. апелатив *στροπίνα* од мак. *стропина* ‘голема греда’, како и мак. дијал. *стропки* ‘трупци’ (Аргировски 1988, 125-126). Ако се има предвид ваквото значење на апелативот *строп*, тогаш семантичката информација за потамонимот *Стропница* би била ‘река која има строп, греда за да можат луѓето да поминуваат’. Соодветно топонимиско образување е името на селото *Брвеница* (Тетовско), преземено од првобитното потамонимиско име **Брвеница* во чијашто основа се крие исчезнатиот апелатив *брв* ‘греда што се става преку пат или вода (поток, река) за да можат луѓето да поминуваат’, сп. стсл. *бръвьъ*, мн. *бръви* (Видоески 1971, 65), како и потамонимиското име *Моштаница* — река, пр. на Крива Река, чијашто основа е изведена од апелативот *мост* (Дуриданов 1975, 147).

Лексемата *строп* (сп. стсл. *стропъ* ‘греда, свод; покрив’) претставува прасловенски збор: **stropъ*, кој води потекло од ие. корен **krāpo-*, а гласот *t* е преодна согласка што се јавува во групата *sr*, сп. *страшен*, *острво* (Скок 1973, 347-348). Овој збор со слични значења се среќава во апелативната лексика на словенските јазици, сп. хрв. *strop* ‘таван’, срп. *строп* ‘исто’, буг. *строп* ‘кат, чардак’, рус. *строп* ‘покрив, чардак, таван’, укр. *стрип*, брус. *строп* ‘покрив, таван’, словен. *strop* ‘таван, зглоб на покрив’ (Фасмер 1971, 781-782; Скок 1973, 347), чеш. *strop* ‘таван, покрив’, пол. *strop* ‘свод’ (Видоески 1990, 571). Во современиот македонски јазик лексемата *строп* не се употребува, а е зачувана само во топонимијата каде што претставува лексички реликт.

При објаснувањето на потамонимот *Стропница* Ј. Заимов тргнува од мислењето дека првобитно името *Стропница* се однесувало на месност, а го изведува од апелативот *строп* ‘таван, свод’ или ‘таванска греда на воденица’, напоменувајќи дека како име на месност би имало значење на ‘тесен долг рид (како греда)’ (Заимов 1961, 128).

Сп. ги хидронимите во полската топонимија: **Stropnica* (Фелешко 1977, 115) и во чешката: *Stropnice* (Лутерер 1982, 286).

Ступница — река (Подареш, Радовишко).

Името на реката *Ступница* е добиено од некогашната придавска синтагма **Ступна* < **Стлѣпна* (*Река*), чијашто придавка е образувана од дијалалектниот апелатив *ступ* (сп. стсл. *стлѣпъ* ‘столп, столб’) со придавскиот суфикс *-ън* во формата за женски род *-ъна* > *-на*. По отпаѓањето на именката *река* од синтагмата **Ступна* < **Стлѣпна* (*Река*), атрибутот **Ступна* < **Стлѣпна* се супстантивизирал со суфиксот *-ица*.

Апелативот *ступ* ‘столп, столб’ е општословенска лексема, сп. срп. *ступ*, хрв. *stup*, буг. *стѣлп*, рус. *столп*, укр., брус. *столп*, словен. *stlp*, чеш.

sloup, словач. *stlp*, пол. *stup*, глуж. *stołp*, длуж. *stup*, која потекнува од прасл. **stǫlpъ* со значење ‘цолумна’, ама означувал и ‘граница’, а води потекло од ие. корен **st(h)el-* ‘поставува’ и е проширен со *n* (Фасмер 1971, 765; Скок 1973, 353). Познато е дека во прастаро време кај словенските народи постоел обичај сопствениците на земјиштето да поставуваат столп како знак за означување на сопственоста, па оттаму во словенската топонимија има бројни топоними што ја имаат основата **stǫlpъ* (Шимуновиќ 1972, 102). Според тоа, името на реката *Ступница* означува ‘река на која има столп за означување на границата на феудалниот имот’. Сп. и хрв. *Stup*, *Stupa*, *Stupišće*, *Stupova glava* (Шимуновиќ 1972, 307), срп. *Stup*, *Stupački potok* (Вуичиќ 1982, 154), *Ступница* (Павловиќ 1994, 126), пол. *Stupica*, **Stup(ie)nica* (Фелешко 1977, 110), *Stupna*, *Stupno*, *Stupieszno* (Борек 1968, 231-232).

Шемница — река, десна притока на Црна → Вардар, долга 55 км, се вика и *Шевница* и *Маловишка Река* (Кажани, Битолско). Кај Петров за името на реката се употребени формите *Шевница* и *Шемница* (Петров 1896, 120, 316), Цвиик ги употребува имињата: *Шевница*, *Шемница* и *Маловишка Река* (Цвиик 1906, 88, 338, 767; 1911, 777), од К’нчов името на реката е запишано како *Шемница* (К’нчов 1911, 15, 51), а на топографската карта се бележи како *Шемница* (Карта 1925).

Во врска со потамонимот *Шемница*, И. Дуриданов наведува две мислења. Првото мислење се однесува на формата *Шемница* и смета дека првобитната форма на името била **Sem-ъnica*, па предлага топонимиско образување со суфиксот *-ъница* од **Semis* или **Sema*, а основата ја изведува од ие. **sem-* ‘вади, црпи’. Второто негово мислење се однесува на формата *Шевница*, чијашто основа ја доведува во врска со ие. корен **seu-*: **seu-* : **su-* ‘сок, влажен, мокар’, а притоа наведува апелативни и топонимиски споредбени паралели: грч. *ῥεῖ* ‘паѓа дожд’, алб. *sxi* ‘се движи, помрднува’ < ие. **seu-* ‘се движи, помрднува’, *shé* ‘поток, бразда’, *prroje e sxe* ‘планински поток, порој’, *Sava*, *Savara*, илир. *Savus* < **Soxos* (Покорни) и слично (Дуриданов 1975, 223-224).

Тргувајќи од она што е изложено погоре, можеме да констатираме дека постарата форма на потамонимиското име е *Шевница*, а од неа се добила подоцнежната форма на името *Шемница* со промена на групата *-вн-* > *-мн-*, односно назалот *n* го асимилирал претходниот устен консонант *v* во *m* (Конески 1965, 84). Такви примери има во топонимијата, сп. *Сливница* > *Слимница*, *Равно* > *Рамно*.

Потамонимот *Шевница* претставува структурно-топонимиско образување **Шевъна (Река)*, чијашто придавка е образувана со придавскиот

суфикс *-џнџ* со формата за женски род *-џна > -џна*. Во основата на придавската морфема **Шевна < *Шевџна* се крие исчезнатиот хидрографски термин *шев(а)* ‘блато, кал, мочурливо место’. Атрибутот **Шевна < *Шевџна* од синтагмата **Шевна < *Шевџна (Река)*, по отпаѓањето на именскиот дел изразен со апелативот *река*, се суптантивизирал со суфиксот *-иџа*. Во семантички поглед, потамонимското име *Шевница* означува ‘блатна, каллива река, мочурлива река’.

Исчезнатиот географски термин *шев(а)* < прасл. **ševъ/*ševa* ‘блато, кал, мочур’ претставува девербативна именка која е изведена од прасл. база **šev-* ‘мрда, се ниша, се движи’, сп. ги глаголите: рус. *шевелитъ* ‘мрда, се ниша’, укр. *шевелити* ‘шушка, шуми’, буг. *шевам* ‘се движи’, чеш. *ševeliti* ‘шуми’, *ševel* ‘шум’, стпол. *szawiać* ‘мрда, помрднува’, *poszewu* ‘наведнат, кос’, хрв. *ševeljiti*, срп. *шевельити* ‘мрда, се лула, се движи’. Скок смета дека сите овие глаголи се од ономастопејскиот корен **šev-, šel-, šet-* кој ја означува вревата што е резултат на невешто извршеното дејство (Скок 1973, 390). Ние мислиме дека прасл. база **šev-* сепак има врска со ие. корен **seu- : *seuð- : *su-* ‘сок, влажен, мокар’. Сп. срп. *Шевица* (Павловиќ 1996, 352), пол. *Szewce, Szewcki Rów, Szewnia* (Ригер 1975, 159), *Szewna, Szewno*, кои уште М. Рудницки ги изведува од базата **šev-/*šav-/*šov-* ‘се ниша, се лула, мрда’ (Борек 1968, 240).

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Аргировски 1988 — М. Аргировски, Словенски лексеми во новогрчкиот јазик, *Македонистика*, 5, Скопје 1988, стр.71-134.
 Безлај 1956. — F. Bezljaj, *Slovenska vodna imena*, del I, Ljubljana 1956.
 Безлај 1961 — F. Bezljaj, *Slovenska vodna imena*, del II, Ljubljana 1961.
 БЕР 1971 — В. Георгиев, И. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев, *Български етимологичен речник*, том I, София 1971.
 Борек 1968 — H. Borek, *Zachodniostowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -џn-*, Wrocław 1968.
 Веселовски 1974 — С. Б. Веселовский, *Ономастикон, древнерусские имена, прозвища и фамилии*, Москва 1974.
 Видоески 1971 — Б. Видоески, *Македонската топонимија како извор за историската дијалектологија на македонскиот јазик*, Четврто заседание на меѓународната комисија за словенска ономастика, Скопје 1971, стр. 53-67.

- Видоески 1990 — Б. Видоески, В. Пјанка, З. Тополињска, *Македонско-полски и полско-македонски речник*, Варшава - Скопје 1990.
- Вуичиќ 1982 — D. Vujičić, *Hidronimi (imena voda) u lijevom slivu Drine*, Sarajevo 1982.
- Грковиќ 1977 — М. Грковиќ, *Речник личних имена код Срба*, Београд 1977.
- Десподова 1999 — В. Десподова, С. Новотни, Е. Јачева-Улчар, М. Чичева-Алексик, *Старословесно-македонски речник (со грчки паралели)*, Прилеп-Скопје 1999.
- Дуриданов 1958 — И. Дуриданов, Топонимичните ч-суфикси в јужно-славјанските езици, *Български език*, год. VIII, кн. 4-5, Софија 1958, стр. 343-356.
- Дуриданов 1975 — I. Duridanov, *Die Hydronymie des Vardarsystems als Geschichtsquelle*, Böhlau - Verlag - Köln - Wien 1975.
- Заимов 1961 — Ѓ. Заимов, Български водни имена, II, *Български език*, год. XI, кн. 2, Софија 1961.
- Заимов 1988 — Ѓ. Заимов, *Български именник*, Софија 1988.
- Иванов 1970 — Ѓ. Иванов, *Български старини из македонија*, Софија 1970.
- Јаранов Карта — Д. Јаранов, *Карта на Македонија во географските ѝ граници в мѝрка 1 : 300 000*, Софија 1933.
- Јурковски 1971 — М. Jurkowski, *Ukraińska terminologia hydrograficzna*, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1971.
- Карта — *Карта на Република Македонија со размер 1 : 200 000*, издавач “Просветно дело” — Скопје.
- Карта 1914 — Generalkarte des k.u.k. Militärgeographischen Instituts in Wien, 1 : 200000, 3. Ausgabe 1914.
- Карта 1925 — *Topographische Karta Jugoslawiens*, 1 : 100 000, Belgrad 1925–1938.
- Киш 1996 — М. Киш, *Дијалектната лексика од областа на растителниот свет*, Скопје 1996.
- К’нчов 1911 — В. К’нчов, *Орохидрографија на Македонија*, Пловдив 1911.
- Конески 1965 — Б. Конески, *Историја на македонскиот јазик*, Скопје 1965.
- Конески 1995 — К. Конески, *Зборообразувањето во современиот македонски јазик*, Скопје 1995.
- Лутерер 1982 — I. Lutterer, M. Majtán, R. Šrámek, *Zeměpisná jména Československa*, Praha 1982.
- Малец 1971 — М. Malec, *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych*, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1971.
- Малец 1982 — М. Malec, *Straropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1982.

- Малко 1974 — Р. Н. Малько, *Географическая терминология чешского и словацкого языков*, Минск 1974.
- Манаковиќ 1963 — Д. Манаковиќ, *Аброзиони и флувиални елементи во поречието на бабуна и Тополка со Титовелешката котлина*, Годишен зборник на Природно-математичкиот факултет на Универзитетот во Скопје, XIV, 2, Скопје 1963, стр. 121–196.
- Миклошич 1963 — F. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Wien 1862–65, 1963, Scientia Verlag.
- Мошин 1981 — В. Мошин, *Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија*, т. IV, Скопје 1981.
- Мошински 1997 — L. Moszyński, *Cerkiewnostowiańskie zrno gońiŝno - zrno gńiŝiŝno*, Зборник во чест на Радмила Угринова-Скаловска, по повод седумдесетгодишнината, Скопје 1997, стр. 177–193.
- Петров 1896 — Г. Петров, *Материали по изучувањето на Македонија*, Софија 1896.
- Павловиќ 1965 — М. Павловиќ, *Miscelanea toponymica Macedonica*, Македонски јазик, год. XVI, Скопје 1965, стр. 73–78.
- Павловиќ 1994 — З. Павловиќ, *Хидронимски систем слива Јужне Мораве*, Београд 1994.
- Павловиќ 1996 — З. Павловиќ, *Хидроними Србије*, Београд 1996.
- Пјанка 1970 — В. Пјанка, *Топономастиката на Охридско-преспанскиот базен*, Скопје 1970.
- Попис 1924 — *Popis vodenih tokova Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Hg. Centralna direkcija voda, Sarajevo 1924 (цит. според И. Дуриданов 1975).
- Ригер 1975 — J. Rieger, E. Wolnicz-Pawłowska, *Nazwy rzeczne w dorzeczu Warty*, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1975.
- РМЈ 1965 — Т. Димитроски, Б. Корубин, Т. Стаматоски, *Речник на македонскиот јазик*, II, Скопје 1965.
- РМЈ 1966 — Т. Димитроски, Б. Корубин, Т. Стаматоски, *Речник на македонскиот јазик*, III, Скопје 1966.
- Свобода 1964 — J. Svoboda, *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, Praha 1964.
- Скок 1933 — П. Скок, *Из топономастике Јужне Србије, I. Предео између Прилепа и Кајмакчалана*, Гласник скопског научног друштва, књ. XII, Скопље 1933, стр. 195–215.
- Скок 1936 — П. Скок, *Из топономастике Јужне Србије, II. Скопска котлина*, Гласник скопског научног друштва, књ. XV-XVI, Скопље 1936, стр. 105.
- Скок 1971 — P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I, Zagreb 1971.

- Скок 1973 — P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, III, Zagreb 1973.
- Соколовиќ 1976 — М. Соколовиќ, *Турски документи за историјата на македонскиот народ, опширни пописни дефтери од XV век*, том III, Скопје 1976.
- Станковска 1983 — Љ. Станковска, *Присвојните образувања кај ојконимите во Гостиварско*, Бигорски научно-културни собири, Скопје 1983, стр. 65–74.
- Станковска 1992 — Љ. Станковска, *Речник на личните имиња кај Македонците*, Скопје 1992.
- Станковска 1995 — Љ. Станковска, *Македонска ојконимија*, книга прва, Скопје 1995.
- Станковска 1997 — Љ. Станковска, *Македонска ојконимија*, книга втора, Скопје 1997.
- Трифуноски 1952 — Ј. Ф. Трифуноски, *Поречието на Кадина Река, антропогеографски испитувања*, Скопје 1952.
- Трифуноски 1958 — Ј. Ф. Трифуноски, *Слив Маркове реке, Антропогеографска проматрања*, Филозофски факултет на Универзитетот во Скопје, Историско-филолошки оддел, Посебни изданија VII, Скопје 1958.
- Трубачев 1968 — О. Н. Трубачев, *Названия рек Правобережной Украины*, Москва 1968.
- Трубачев 1993 — О. Н. Трубачев, *Этимологический словарь славянских языков*, выпуск 18, Москва 1993.
- Фасмер 1941 — М. Vasmer, *Die Slaven in Griechenland*, Berlin 1941.
- Фасмер 1964 — М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, I, Москва 1964.
- Фасмер 1971 — М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, III, Москва 1971.
- Фелешко 1977 — E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma, *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1977.
- Хаџи-Васиљевиќ 1909 — Ј. Хаџи-Васиљевиќ, *Јужна Стара Србија*, I-II, Белград 1909-1913.
- Џвијиќ 1906 — Ј. Џвијиќ, *Основе за географију и геологију Македоније и Старе Србије*, I-II, Београд 1906.
- Џвијиќ 1911 — Ј. Џвијиќ, *Основе за географију и геологију Македоније и Старе Србије*, III, Београд 1911.
- Чоп 1981 — D. Čop, *Narečne in etimološke značilnosti vodnih imen na Zgornjem gorenjskem*, Četrta jugoslovanska onomastična konferenca, Ljubljana 1981, str. 23-35.

- Џоговиќ 1983 — А. Џоговиќ, *Топонимија југословенског дела Проклетија*, Ономатолошки прилози, IV, Београд 1983, стр. 225-344.
- Шимундиќ 1985 — М. Šimundić, *Nepoznata hrvatska osobna imena s početka XIII stoljeća*, Ономатолошки прилози, VI, Београд 1985, стр. 59-100.
- Шимуновиќ 1972 — Р. Šimunović, *Топонимија отока Брача, Supetar* 1972.
- Шмилауер 1970 — V. Šmilauer, *Příručka slovanské toponomastiky*, Praha 1970.
- Шрамеќ 1980 — L. Hosák, R. Šrámeќ, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, II, Praha 1980.

For the etymology of a few Macedonian potammonymes

Summary

The article presents semantical, structural and etymological analysis of a few Macedonian potammonymes: *Belavica*, *Berish*, *Dolgash*, *Doshnica*, *Dreznica*, *Drzava*, *Zivusha*, *Metlushnica*, *Popurica*, *Prostica*, *Sira*, *Sirulja*, *Skupica*, *Slopnica*, *Smesnica*, *Sotka*, *Stropnica*, *Stupica* and *Shemnica*. The author also proposes some new etymological interpretations.

Etimologija nekolicine makedonskih potamonima

Autorica analizira imena 20-ak makedonskih rijeka, posebice: *Belavica*, *Beriš*, *Dolgaš*, *Došnica*, *Drežnica*, *Drzava*, *Živuša*, *Metlušnica*, *Popurica*, *Prostica*, *Sira*, *Sirulja*, *Skupica*, *Slopnica*, *Smesnica*, *Sotka*, *Stropnica*, *Stupica* i *Šemnica*. Iako nema povijesnih potvrda autorica utvrđuje njihovo imensko podrijetlo strukturom imena i analognim imenima u slavenskim hidronimima, ispravljajući ujedno neke dosad uvriježene etimologije (npr. *Popurica*).